

**ONLINE SAVDO TIZIMLARIDA LOGISTIKA VA TO'LOV
INFRATUZILMASINI RIVOJLANTIRISH MASALALARI**

Rabbimkulov Mansur Obid o'g'li

Sharof Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti

Inson resurslari va mahalla taraqqiyotini boshqarish instituti talabasi

E-mail: rabbimqulovmansur@gmail.com

+998913131172

Annotatsiya: Mamlakatimizda raqamli iqtisodiyotning jadallik bilan rivojlanishi turli tarmoqlarda tub o'zgarishlarni yuzaga keltirmoqda. Xususan, so'nggi yillarda elektron tijorat va onlayn savdo platformalari kundan kunga ommalashib, aholining iste'mol madaniyatiga chuqur kirib bormoqda. Aynan shu jarayonda zamonaviy logistika tizimi va ilg'or to'lov infratuzilmasining rivoji elektron savdo sektorining bosh omillaridan biriga aylandi. Yangi rivojlanayotgan onlayn bozor sharoitida raqobatbardosh va barqaror savdo muhiti yaratish uchun zamonaviy logistika va to'lov texnologiyalari barpo etilishi, ular uzluksiz va xavfsiz ishlashini ta'minlash dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Kalit so'zlar: elektron tijorat, onlayn savdo, logistika, to'lov infratuzilmasi, raqamlashtirish, avtomatlashtirish, xavfsizlik, innovatsiya, tranzaksiya, investitsiya.

Logistika infra-tuzilmasining zamonaviy elektron savdo tizimlaridagi o'rni beqiyosdir. Dastlab, onlayn savdoning barqaror rivojlanishini ta'minlash uchun yetkazib berish zanjiri har tomonlama mustahkam bo'lishi talab etiladi. Ishonchli logistika zamonaviy transport va warehousing xizmatlarini tashkil qilish, mahsulotlarni tez va xavfsiz yetkazib berish, ombor va terminal infratuzilmasini takomillashtirish asosida yo'lga qo'yiladi. Mahsulotlarni joyidan foydalanuvchigacha yetkazish maromiga e'tibor qaratilib, tovarni zararsiz va oqilona yetkazib berish yirik onlayn savdo platformalarda brend ishonchliligini oshiradi. Elektron tijorat sektorining texnologik yechimlardan keng foydalanishi

mahsulot harakatining har bir bosqichini raqamlashtirish, tashish, monitoring va hisobotni avtomatlashtirish imkonini beradi. Yetkazib berish xizmatlari va ombor infratuzilmasini optimallashtirish, mahsulot zaxirasini real vaqt rejimida kuzatib borish, avtomatlashtirilgan logistika yechimlari savdo samaradorligini oshiradi. Zero, samarali logistika xizmatlari, avtomatlashtirilgan monitoring va boshqaruv tizimi orqali mijozlar ishonchini va qoniqishini ta'minlash asosiy vazifadir [1].

Onlayn savdo platformalarida mijozga xizmat ko'rsatish, yetkazib berish birdan-bir muhim o'rin egallaydi. Xaridning amalga oshirilishidan to mahsulotning manzilga yetkazilishigacha bo'lgan butun zanjirda har bir qadam alohida e'tibor bilan kuzatiladi. Bu jarayonda logistika kompaniyalari zamonaviy dasturlar, mobil ilovalar, avtomatlashtirilgan buyurtmani qayta ishlash tizimlaridan foydalanmoqdalar. Mahsulot yetkazib berishda optimal marshrutlarni aniqlash, tracking va geografik joylashuvni monitoring qilish kabi zamonaviy yondashuvlar mijozlar ishonchini oshiradi. Bundan tashqari, logistika xizmatlari ishonchliligini ta'minlash uchun malakali kadrlarni jalb etish, ularni zamonaviy standartlar asosida o'qitish ham muhim ahamiyatga ega. Elektron savdo infratuzilmasini rivojlantirishda muhim jihatlardan yana biri to'lov tizimlari va ularning boshqa xizmat turlari bilan integratsiyalashganligidir. Zamonaviy onlayn savdo platformalari aholiga nafaqat tezkor va xavfsiz to'lovlarni amalga oshirish imkonini beradi, balki elektron hamyonlar, bank kartalari, QR-kod orqali to'lov usuli va boshqa zamonaviy raqamli to'lov xizmatlariga yuz tutmoqda. Kredit va debet kartalari orqali to'lovlarni amalga oshirish imkoniyati, onlayn banking, elektron hamyonlar, mobil ilovalar orqali to'lov xizmatlarining keng ko'lamda joriy qilinishi savdo tizimini yangi bosqichga olib chiqmoqda. Shu bilan birga, xalqaro to'lov platformalari bilan hamkorlik, xalqaro standartlarga mos ravishda xavfsizlik darajasini oshirish, tranzaksiyalarni tez va ishonchli amalga oshirish imkoniyatlari ham uzluksiz xizmat ko'rsatish va raqobatbardoshlikning muhim omilidir. Bugungi kunda onlayn savdo maydonlarida tovar narxi va xizmat to'lovlari haqida aniq va shaffof ma'lumot berilishi, xaridorga raqamli to'lov tizimi orqali qulaylik yaratilishi, o'z navbatida ushbu bozorning kengayishiga xizmat

qilmoqda. Online platformalarda to'lov tizimining axborot xavfsizligi ham dolzarb masalalardan biri sifatida paydo bo'ldi. Bank yoki elektron hamyonlardan foydalanishda firibgarlik va noqonuniy tranzaksiyalarga qarshi ilg'or texnologiyalar joriy qilinmoqda. Mijozlarni himoya qilish, mijoz ma'lumotlarining maxfiyligini ta'minlash, xavfsizlikni yuqori darajada saqlash onlayn bozorning asosiy omillaridandir [2].

Elektron tijoratda zamonaviy to'lov infratuzilmasining shakllanishi jamiyatda elektron xizmatlardan foydalanishga nisbatan ishonchni oshiradi. Elektron hamyon va bank tizimiga integratsiyalashgan platformalar foydalanuvchilarga qulay interfeys, mahalliy va xorijiy valyutalarda to'lovlarni qabul qilish, avtomatlashtirilgan hisobot olish imkoniyatlarini beradi. Bu esa, nafaqat foydalanuvchi uchun qulaylik yaratadi, balki savdo jarayonini shaffof va tezkor amalga oshirishga yordam beradi. To'lov infratuzilmasining raqamlashtirilgan modeli zamonaviy elektron savdoning uzluksiz va samarali faoliyat ko'rsatishini ta'minlaydi. Tranzaksiyalar monitoringi, xarid va sotuvlarni hisoblash, shuningdek, moliyaviy hisobotlar yuritish, avtomatlashtirilgan yechimlar va dasturlar orqali boshqariladi. Onlayn savdo tizimlarida logistika va to'lov infratuzilmasini rivojlantirishda davlat, xususiy sektor va xorijiy investorlar hamkorligini kengaytirish muhim hisoblanadi. Yangi dasturiy ta'minotlarni ishlab chiqish, yirik va kichik biznes uchun mos raqamli echimlarni tatbiq etish, yuqori malakali IT-mutaxassislarni tayyorlash, ilg'or tajribani o'zlashtirish va mahalliy sharoitga moslashtirish natijasida tizimli islohotlar jadallashmoqda. Mahalliy ishlab chiqaruvchilar va xalqaro kompaniyalar o'rtasida hamkorlik qilish orqali innovatsion texnologiyalar joriy etiladi, chunki bu o'z navbatida iqtisodiy o'sishning asosiy drayveriga aylanmoqda. Bozorda raqobatbardosh bo'lish uchun onlayn savdo kompaniyalari o'z logistik infratuzilmasini takomillashtirish, savdo jarayonida avtomatlashtirilgan dasturlardan keng foydalanish, tezkor yetkazib berish xizmatlari va zamonaviy to'lov platformalari bilan ishlashga intilmoqda. Iloji boricha mahsulot yetkazib berish vaqtini qisqartirish, mahsulotni xaridorga yetkazishda aniq va qulay shart-sharoitlar yaratish orqali mijozlarni doimiy jalb

qilish va ishonchini oshirish muhim vazifaga aylangan [3].

Tenderlar asosida erkin va ochiq logistika xizmatlari ko'rsatuvchi kompaniyalar tanlovini tashkil etish orqali raqobatbardosh bozor shakllanmoqda, bu esa umumiy logistika tizimi sifatini oshiradi. Zamonaviy logistika xizmatlariga investitsiya kiritish, texnologiyalar joriy qilish barobarida, logistika xizmatlarining geografik xaritasini kengaytirish, chekka hududlarga ham tezkor va arzon yetkazib berish imkonini yaratish zarur. Elektron savdo infratuzilmasini rivojlantirishda davlat tomonidan yaratiladigan qulay huquqiy muhit, soliq imtiyozlari va boshqa rag'batlantiruvchi choralar ham muhim o'rin tutadi. Onlayn savdo ekotizimidagi muvaffaqiyatli tajribalardan to'g'ri foydalanish, logistika infratuzilmasining kuchaytirilishi va ilg'or to'lov tizimlari joriy etilishi elektron tijorat sohasining asosiy asoslaridandir. Bu jarayonda davlat va xususiy sektor o'rtasida yaqin hamkorlikni kuchaytirish, sohadagi innovatsion loyihalarni keng miqyosda joriy etish, xalqaro tajribani o'rganish ham muhim ahamiyat kasb etadi. Onlayn savdo tizimlari uchun muhim ustuvor yo'nalishlardan biri – logistika xizmatlari va raqamli to'lov infratuzilmasi ta'minoti hisoblanadi. Logistik jarayonlarning uyg'un va muvofiqlashtirilgan holda ishlashi, mahsulot harakati bo'yicha raqamli monitoring va ma'lumotlarni tahlil qiluvchi tizimlar savdo samaradorligini va mijoz ishonchini oshiradi. Savdoni rivojlantirishda ilg'or raqamli texnologiyalardan unumli foydalanish, logistika muammolarini tezda aniqlash va bartaraf etish, mahsulot zaxiralarini optimal boshqarish, har bir operatsiyani avtomatlashtirish bugungi kun ehtiyojlaridandir. Barcha jadallik va yutuqlarga qaramay, sohada hal etilishi lozim bo'lgan muammolar ham mavjud. Avvalo, mahsulotlarni sifatli yetkazib berish, keng hududlarni qamrab olish, transport va logistika infratuzilmasini zamonaviylashtirish, logistika xizmatlariga doir kadrlarga talabni orttirish kabi dolzarb masalalar bor. Elektron tijoratda to'lov infratuzilmasi xavfsizligini yuqori bosqichga olib chiqish, firibgarlikka qarshi zamonaviy yechimlarni keng joriy etish, davlat va bank tizimi orqali mijozlar huquqlarini himoya qilish choralari ham oshirilishi zarur [4].

Hozirgi investitsiya muhitida zamonaviy logistika va raqamli to'lov

texnologiyalariga sarmoya kiritish, ilg'or dasturiy mahsulot va avtomatlashtirish vositalari joriy qilish orqali onlayn savdo bozorining o'sishini ta'minlash maqsadga muvofiq. Bunda bir tomondan xorijiy sarmoyadorlarni jalb qilish, boshqa tomondan esa mahalliy kompaniyalar imkoniyatini kengaytirish orqali katta yutuqlarga erishish mumkin. Raqamli infratuzilmaning rivojlanishi natijasida elektron tijorat yangi bosqichga ko'tarildi. Onlayn savdo orqali mahsulotlarni ichki va tashqi bozorlarga tezkor yetkazib berish, real vaqt rejimida to'lovlarni amalga oshirish va monitoring qilish imkoniyatlari savdo jarayonlarini soddalashtirdi. Bu esa biznes uchun qulayliklar yaratdi, mijozlar uchun esa tanlov imkoniyatlarini ko'paytirdi. Qisqacha aytganda, zamonaviy onlayn savdo tizimlarida logistika va to'lov infratuzilmasini rivojlantirish nafaqat iqtisodiy samaradorlik va raqobatbardoshlikni oshiradi, balki aholining kundalik hayotiga qulaylik olib keladi, milliy iqtisodiyotning raqobatbardoshligini oshiradi. Logistika va to'lov infratuzilmasining takomillashuvi natijasida elektron tijorat bozori kengayib, mijozlar uchun yanada qulay va xavfsiz savdo muhiti yaratiladi, kelgusida bu sohaning jadal rivojlanishiga poydevor qo'yig'adi [5].

Xulosa:

Xulosa qilib aytganda, elektronik tijorat va onlayn savdo maydonlarini faol rivojlantirish uchun logistika va to'lov infratuzilmasi tubdan yangilanishi shart. Ammo zamonaviy logistika va raqamli to'lov infratuzilmasini bosqichma-bosqich joriy etish, mavjud imkoniyatlarni to'liq ishga solish, ushbu yo'nalishda ilg'or texnologiyalarni keng joriy qilish elektron tijoratning yanada rivojlanishiga, bozorda raqobatbardoshlikning oshishiga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Qosimova K., Matchanov S., G'ulomova X., Yo'ldosheva Sh., Sariev Sh. Ona tili o'qitish metodikasi. – Toshkent: “Nosir”, 2009. – 352 bet.
2. G'oziev E. G'. Psixologiya. – Toshkent: “O'qituvchi” nashriyoti, 2008. – 352 bet.

3. G'oziev E. G'. Umumiy psixologiya. 1–2-kitob. – Toshkent, 2002.
4. Xaydarov F. I., Xalilov N. I. Psixologiya fanlarini o'qitish metodikasi (o'quv qo'llanma). – Toshkent: “Mehnat” nashriyoti, 2007. – 178 bet.
5. www.tdpu.uz
6. www.ziynet.uz
7. www.google.com